

NÆRINGSGLIVETS
SIKKERHETSRAÅD

KRISINO 2011

Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge

Gjennomført av

Næringslivets Sikkerhetsråd
i samarbeid med

perduco

i samarbeid/med støtte fra

Justisdepartementet v/Embetsmannsutvalget mot
økonomisk kriminalitet (EMØK)

NORGES BANK

Skatteetaten

Innhold

Innhold	1
Sammendrag	3
Økonomisk kriminalitet	3
Sikkerhet	3
Rus og kontrolltiltak	4
Anmeldelser	4
Innledning	5
Bakgrunn	5
Populasjon	5
Utvalg og utvalgsmetode	5
Metode for datainnsamling	5
Tidspunkt for datainnsamling	5
Feilmarginer	5
Karakteristika	6
Sektor	6
Geografi	6
Virksomhetsstørrelse	7
Bransje	7
1. Økonomisk kriminalitet	8
1.1 Sosiale arrangementer	8
1.2 Smøring, korrupsjon, hvitvasking	9
1.3 Prissamarbeid	11
1.4 Konkurranssevridende forhold	12
1.5 Unnløse å rapportere skatter og avgifter	13
1.6 Svart betaling	15
2. Sikkerhet	18
2.1 Forebyggende tiltak	18
2.2 Kontrolltiltak ved ansettelser	21
2.3 Trusler og aksjoner	22
3. Vold, rus, kontrolltiltak	25

3.1 Rusmidler og spilleavhengighet	25
3.2 Kontrolltiltak.....	26
4. Anmeldelser	28
4.1 Lovbrudd som ikke anmeldes	28

KUN TIL INTERN BRUK. ANNEN BRUK I SAMRÅD MED NSR.

Sammendrag

Dette er femte gang Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge – KRISINO™ gjennomføres. Til og med 2009 ble KRISINO™ gjennomført årlig, men er nå en undersøkelse som gjennomføres annen hvert år. Undersøkelsen bygger på en spørreundersøkelse blant ledere og sikkerhetsansvarlige i 2000 private og 500 offentlige virksomheter.

Økonomisk kriminalitet

I alle KRISINO-undersøkelser tilbake til 2006 er det stilt spørsmål om ledere kjenner til forsøk på å bestikke eller smøre noen i deres virksomhet for å få en kontrakt. I samtlige undersøkelser ligger andelen som kjenner til dette på 2-3 prosent. Det oppgis noe høyere kjennskap til at slikt foregår i egen *bransje*. 7 prosent sier de kjenner til konkrete eksempler på korrupsjon i egen bransje.

Kjennskap til at det foregår prissamarbeid mellom aktører i egen bransje ligger på 13 prosent, noe som er stabilt sammenlignet med 2008 og 2009.

Troen på å bli oppdaget av skattemyndighetene dersom en virksomhet unnlater å rapportere inn alle skatter og avgifter, holder seg stabil. I 2011 er det 29 prosent av virksomhetene som mener det er svært liten eller liten risiko for å bli oppdaget av skattemyndighetene, mens 30 prosent sa det samme i 2009. Det er innen bygg og anlegg man i minst grad mener det er risiko for å bli oppdaget. 41 prosent av virksomhetene i denne bransjen mener det er svært liten eller liten sjanse for å bli oppdaget.

I 2011 er det for første gang med spørsmål om svart betaling. Mens kun 3 prosent oppgir at de har fått tilbud fra andre virksomheter om å holde deler av oppgjøret utenom regnskapet, oppgir 11 prosent av de har mottatt ønsker fra kunder om å gjøre dette. 18 prosent svarer også at de har fått informasjon om at det forekommer i egen bransje at deler av oppgjør holdes utenfor regnskapet.

Sikkerhet

Seks av ti virksomheter har etablert spesielle tiltak for å beskytte sensitiv informasjon, sju av ti har systemer som sikrer at ansatte kan varsle om uregelmessigheter eller alvorlige feil, mens tre av ti stiller krav til kriminalitetsforebyggende tiltak hos underleverandører.

5 prosent av virksomhetene har opplevd å ha mistet sensitiv informasjon, enten på grunn av tyveri eller på annen måte. Virksomheter som har mistet sensitiv informasjon, har i noe større grad enn andre etablert tiltak for å beskytte slik informasjon. Likevel er det hele en av fire virksomheter som har mistet sensitiv informasjon som ikke har etablert tiltak for å beskytte slik informasjon.

5 prosent av virksomhetene har blitt utsatt for trusler, aksjoner eller svertetekampanjer fra interesseorganisasjoner eller aksjonister. Videre er det 3 prosent som har opplevd at en ansatt med beslutningsmyndighet eller tilgang på sensitiv informasjon, har opplevd trusler om å utføre en uønsket handling.

Rus og kontrolltiltak

7 prosent oppgir at de kjenner til at ansatte misbruker rusmidler. Det er en liten nedgang fra 2009, da 11 prosent svarte de kjente til dette. Videre er det 2 prosent som kjenner til at ansatte er avhengig av pengespill.

Av kontrolltiltak er det 6 prosent av virksomhetene som har kameraovervåking av ansatte i virksomhetens lokaler. En like stor andel fører kontroll med ansattes internett- og e-postbruk. GPS-monitorering, for eksempel ved GPS i kjøretøy og maskiner som kan knyttes til den enkelte ansatte, foregår i 3 prosent av virksomhetene.

Anmeldelser

Spørsmålet om virksomheten er utsatt for lovbrudd som ikke er anmeldt har vært stilt i samtlige KRISINO-undersøkelser. Denne andelen holder seg relativt stabilt. I 2011 er det 7 prosent som sier de i løpet av de siste 12 månedene er utsatt for lovbrudd de ikke anmeldte. Med unntak av 2007 (11 prosent), har det i tidligere undersøkelser ligget på 9 prosent.

Blant de som har opplevd lovbrudd som ikke er anmeldt, er det hele 80 prosent som er enig i påstanden "lovbrudd anmeldes ikke fordi politiet som regel henlegger saken". Seks av ti er enig i at en årsak til ikke å anmelde er at det er for ressurs- og tidkrevende. En av fire virksomheter er enig i at manglende tillit til politiets kompetanse er grunn til å ikke anmelde, mens fare for tap av omdømme og manglende forsikringer i liten grad utpeker seg som årsaker til ikke å anmelde lovbrudd.

Innledning

Bakgrunn

I samarbeid med Næringslivets Sikkerhetsråd har Perduco gjennomført Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge - KRISINO™ for femte gang. Undersøkelsen støttes av Justisdepartementet v/Embetsmannsutvalget mot økonomisk kriminalitet (EMØK), Finansnæringsens fellesorganisasjon (FNO), LO, NHO, Norges Bank og Skatteetaten.

Undersøkelsen bygger på en spørreundersøkelse blant 2500 virksomheter i privat og offentlig sektor. Spørreskjema er utviklet i samarbeid av Næringslivets Sikkerhetsråd, Perduco og en arbeidsgruppe sammensatt fra undersøkelsens støttespillere.

Populasjon

Populasjonen for denne undersøkelsen er samtlige norske virksomheter i privat og offentlig sektor. Utvalgsenheten er virksomheter. Undersøkelsens utvalg er trukket fra Lindorfs base over samtlige norske foretak. Disse er hentet fra Enhetsregisteret, men "vaskes" mot Foretaksregisteret og Rosa Sider for å finne foretak som er aktive, dvs. som har telefon. Virksomheter som ikke har telefon vil således ikke være representert i utvalget.

Utvalg og utvalgsmetode

Det er gjort to utvalg i undersøkelsen, ett for private virksomheter (2000 virksomheter) og ett for offentlige virksomheter (500 virksomheter). Det offentlige utvalget er et rent tilfældighetsutvalg, men virksomheter med mindre enn 10 ansatte, samt barnehager og grunnskoler er holdt utenfor. I den private delen er det gjort et stratifisert utvalg, med fire gjensidig utelukkende strata:

- Virksomheter med 1 til 4 ansatte
- Virksomheter med 5 til 19 ansatte
- Virksomheter med 20 til 99 ansatte
- Virksomheter med 100 ansatte eller flere

I hvert stratum er det gjort et enkelt tilfeldig utvalg.

Resultatene blant de private virksomhetene er vektet med utgangspunkt i de riktige populasjonsstørrelsene (basert på Bedrifts- og Foretaksregisteret (BoF) i Statistisk Sentralbyrå).

Metode for datainnsamling

Datainnsamling er gjennomført ved hjelp av telefonintervjuer (CATI).

Tidspunkt for datainnsamling

Datainnsamling er gjennomført av Perduco/NORSTAT i perioden 16. mai til 9. juni 2011.

Feilmarginer

Perduco gjør oppmerksom på at enhver undersøkelse vil være beheftet med feilmarginer. Feilmarginene knytter seg i hovedsak til statistisk usikkerhet. Dette er utvalgsskjevheter, som

medfører at utvalget ikke er identisk med universet eller målgruppen. Ulikheter kan knytte seg til bestemte kjennetegn eller atferd.

Ved 2500 respondenter eller intervjuer ($n=2500$) kan vi med 95 % sannsynlighet si at det riktige resultatet ligger innenfor $\pm 0,9$ og $\pm 2,0$ prosentpoeng, avhengig av prosentresultatets størrelse. Usikkerheten er størst ved et prosentresultat på 50 % og minst ved prosentresultater på 5%/95%.

Karakteristika

Før resultatene presenteres, gis det nedenfor en beskrivelse av kjennetegn ved respondentene i undersøkelsen.

Sektor

Respondentene i undersøkelsen har følgende fordeling mellom privat og offentlig sektor:

Sektor	Antall (n)	Andel intervju
Privat	2000	80,0 %
Offentlig	500	20,0 %
Totalt	2500	100,0 %

Geografi

Under er en oversikt over respondentenes fylkesvise tilhørighet:

Fylke	Privat sektor	Offentlig sektor	Antall intervju (n)	Andel intervju
Østfold	93	19	112	4,5 %
Akershus	213	42	255	10,2 %
Oslo	284	27	311	12,4 %
Hedmark	65	18	83	3,3 %
Oppland	74	25	99	4,0 %
Buskerud	112	21	133	5,3 %
Vestfold	84	24	108	4,3 %
Telemark	59	21	80	3,2 %
Aust-Agder	38	11	49	2,0 %
Vest-Agder	70	14	84	3,4 %
Rogaland	169	35	204	8,2 %
Hordaland	199	41	240	9,6 %
Sogn og Fjordane	36	28	64	2,6 %
Møre og Romsdal	141	41	182	7,3 %
Sør-Trøndelag	110	23	133	5,3 %
Nord-Trøndelag	50	25	75	3,0 %
Nordland	108	42	150	6,0 %
Troms	63	28	91	3,6 %
Finnmark	32	15	47	1,9 %
Totalt	2000	500	2500	100,0 %

Virksomhetsstørrelse

Undersøkelsen omfatter virksomheter i alle størrelsesgrupper.

Virksomhetsstørrelse	Privat sektor	Offentlig sektor	Antall intervju (n)	Andel intervju
1 til 4 ansatte	533	59	592	23,7 %
5 til 19 ansatte	867	175	1042	41,7 %
20 til 99 ansatte	461	215	676	27,0 %
100 ansatte eller flere	139	51	190	7,6 %
Totalt	2000	500	2500	100,0 %

Bransje

Undersøkelsen omfatter virksomheter i de fleste bransjer. Barnehager og grunnskoler er holdt utenfor.

Bransje	Privat sektor	Offentlig sektor	Antall intervju (n)	Andel intervju
Primær	29	0	29	1,2 %
Industri etc.	297	0	297	11,9 %
Bygg og anlegg	201	0	201	8,0 %
Varehandel	722	0	722	28,9 %
Hotell/restaurant	98	0	98	3,9 %
Transport/lagring	69	0	69	2,8 %
Tjenesteytende	531	0	531	21,2 %
Offentlig administrasjon	0	49	49	2,0 %
Undervisning	23	210	233	9,3 %
Helse og sosial	23	198	221	8,8 %
Kulturell virksomhet	2	43	45	1,8 %
Ikke oppgitt	5	0	5	0,2 %
Totalt	2000	500	2500	100,0 %

1. Økonomisk kriminalitet

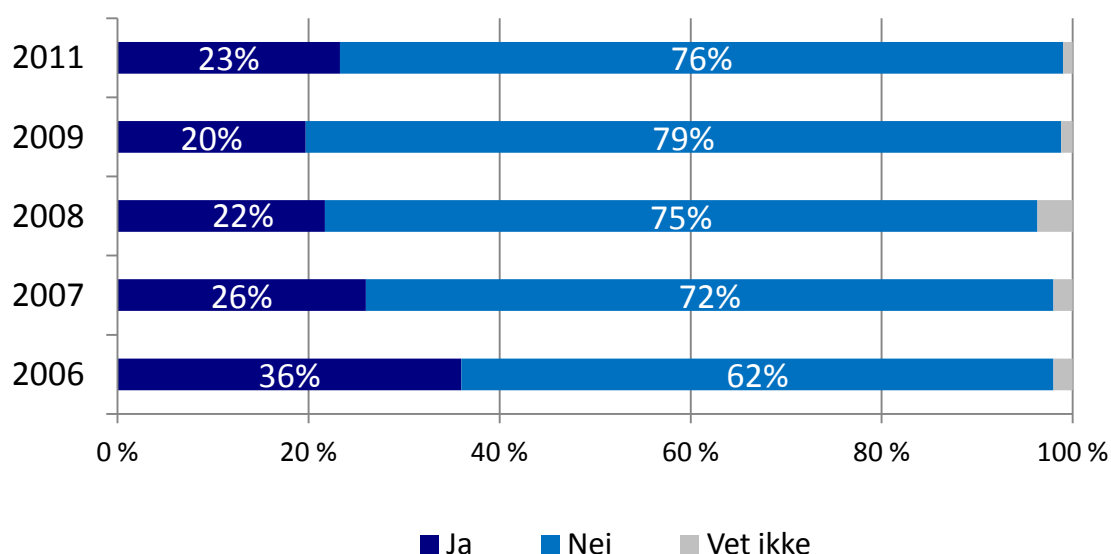
1.1 Sosiale arrangementer

I hver undersøkelse er respondentene spurt om de selv eller ansatte i virksomheten deltar på sosiale arrangementer som er betalt av en leverandør.

Fra 2006 til 2009 sank andelen som deltok på slike arrangementer med hele 16 prosentpoeng. I 2011 ser vi imidlertid at denne trenden er brutt og at det er en svak økning i andel virksomheter som deltar på slike sosiale arrangementer.

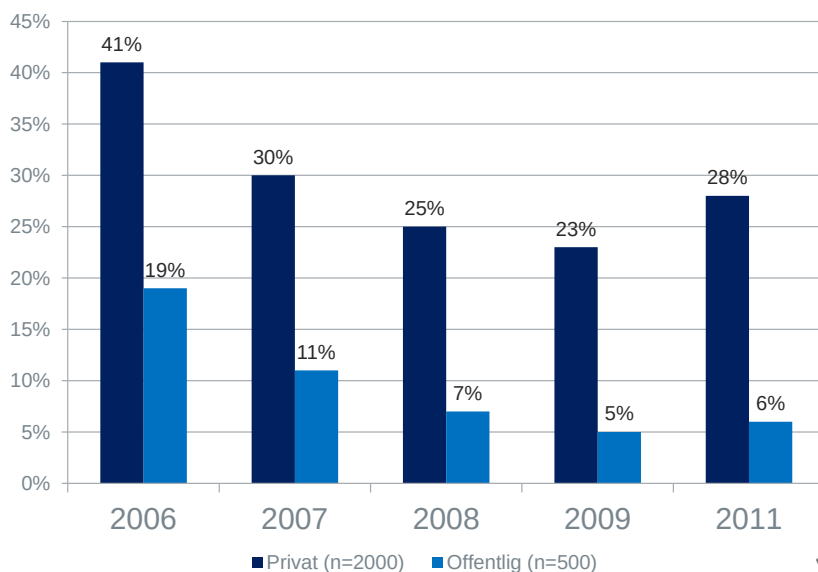
Spørsmål: Har du eller ansatte i din virksomhet deltatt på sosiale tilstelninger eller arrangementer i løpet av det siste året som ble betalt av en leverandør?

Figur 1 Deltagelse på sosiale arrangementer (n=2500)

I samtlige undersøkelser er det stor forskjell på privat og offentlig sektor på dette spørsmålet. Sammenlignet med 2009, er andelen offentlige virksomheter som deltar på slike arrangementer stabil, mens det er en økning blant de private virksomhetene.

Figur 2 Deltagelse på sosiale arrangementer - sektor

Som tidligere undersøkelser viser, er det bygg- og anleggsvirksomhetene som i størst grad deltar på slike arrangementer. 38 prosent av bedriftene innen denne bransjen har deltatt på sosiale arrangementer betalt av leverandør siste året. Det er en noe høyere andel enn i 2009 (34 prosent), men er likevel langt lavere enn det var i 2006, da hele 60 prosent av bygg- og anleggsvirksomhetene deltok på slike arrangementer.

Også innen industrien og varehandel er det relativt store andeler av virksomhetene som deltar på slike arrangementer (hhv. 31 og 30 prosent). Minst vanlig er det innen undervisning (3 prosent), helse og sosial (6 prosent) og offentlig administrasjon (10 prosent).

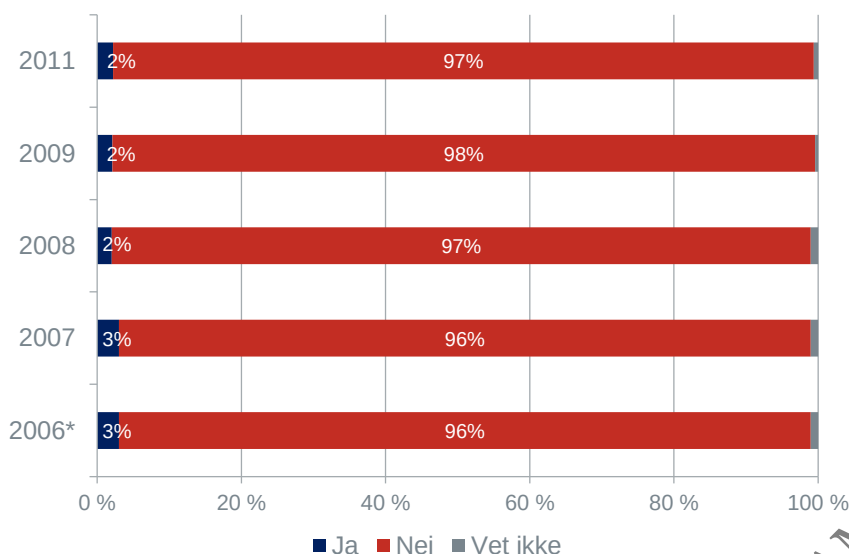
1.2 Smøring, korrupsjon, hvitvasking

I alle KRISINO-undersøkelsene er det stilt spørsmål om lederne kjenner til forsøk på å bestikke eller smøre noen i deres virksomhet for å få en kontrakt. I samtlige undersøkelser ligger andelen som svarer ja stabilt på 2-3 prosent.

Spørsmål: Kjenner du til at en leverandør de siste 12 månedene har tilbydd noen i din virksomhet bestikkelser, smøring eller en utilbørlig fordel for å få en kontrakt eller et oppdrag av dere?

(*I 2006 var det en annen spørsmålsformulering: "Kjenner du til at en leverandør de siste 12 månedene har tilbydd personell i din virksomhet en utilbørlig fordel for å få en kontrakt eller et oppdrag av dere?")

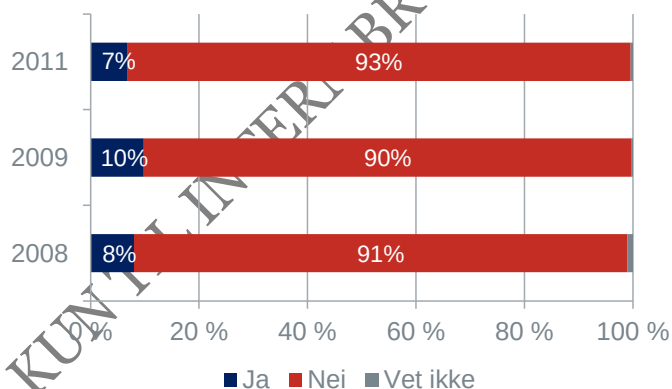
Figur 3 Kjennskap leverandør tilbydd bestikklser, smøring (n=2500)

Men 2 prosent har opplevd forsøk på korrupsjon i egen virksomhet, er det en større andel som oppgir at de kjenner til korrupsjon i egen bransje. 7 prosent sier de kjenner til eksempler på korrupsjon i egen bransje. Det er en noe lavere andel enn i 2009, da 10 prosent oppgav å kjenne til dette.

Spørsmål: Har du gjennom ditt arbeid kjennskap til konkrete eksempler på korrupsjon innen din bransje siste 12 måneder? Vi tenker her ikke på eksempler på korrupsjon du kun har kjennskap til gjennom media.

Figur 4 Kjennskap til korrupsjon i egen bransje (n=2500)

Det er størst kjennskap til korrupsjon i egen bransje i privat sektor. Samtidig ser vi en nedgang i denne kjennskapen både blant private og offentlige virksomheter.

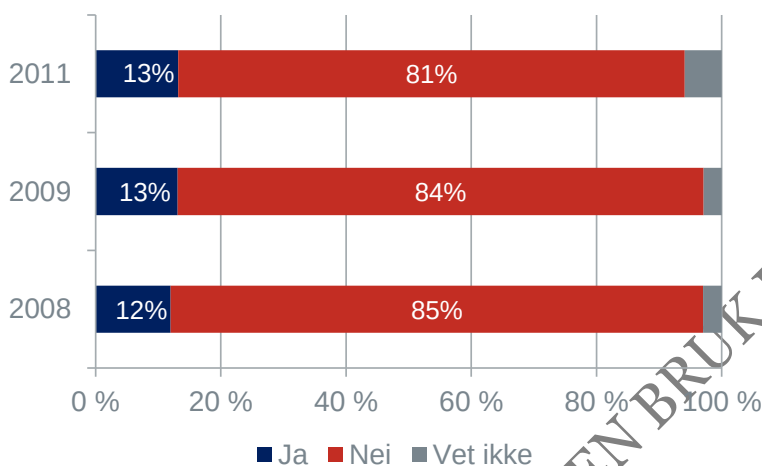
Kjennskapen til korrupsjon er størst i bygg og anlegg og offentlig administrasjon (hhv. 14 og 10 prosent). I øvrige bransjer ligger kjennskapen på fra 6 til 8 prosent, med unntak for undervisning og helse/sosial, der slik kjennskap er helt eller delvis fraværende (hhv. 0 og 1 prosent).

1.3 Prissamarbeid

13 prosent av virksomhetene kjenner til prissamarbeid mellom aktører i deres egen bransje. Denne andelen har vært stabil siden spørsmål om prissamarbeid ble stilt for første gang i 2008.

Spørsmål: Kjenner du til at det foregår prissamarbeid mellom aktører i din bransje? Vi tenker her ikke på eksempler på prissamarbeid du kun har kjennskap til gjennom media.

Figur 5 Kjennskap til prissamarbeid(n=2500)

Kjennskapen til prissamarbeid mellom aktører i egen bransje er langt høyere i privat enn i offentlig sektor. Mens 16 prosent av de private virksomhetene kjenner til at det foregår prissamarbeid, er det 3 prosent av offentlige virksomheter som oppgir det samme.

Bransjemessig skiller tjenesteytende næringer seg ut ved å ha minst kjennskap til prissamarbeid. 12 prosent av ledere i denne bransjen oppgir kjennskap til prissamarbeid, mens det i andre bransjer i privat sektor varierer mellom 17 og 23 prosent som oppgir kjennskap (høyest i hotell- og restaurant).

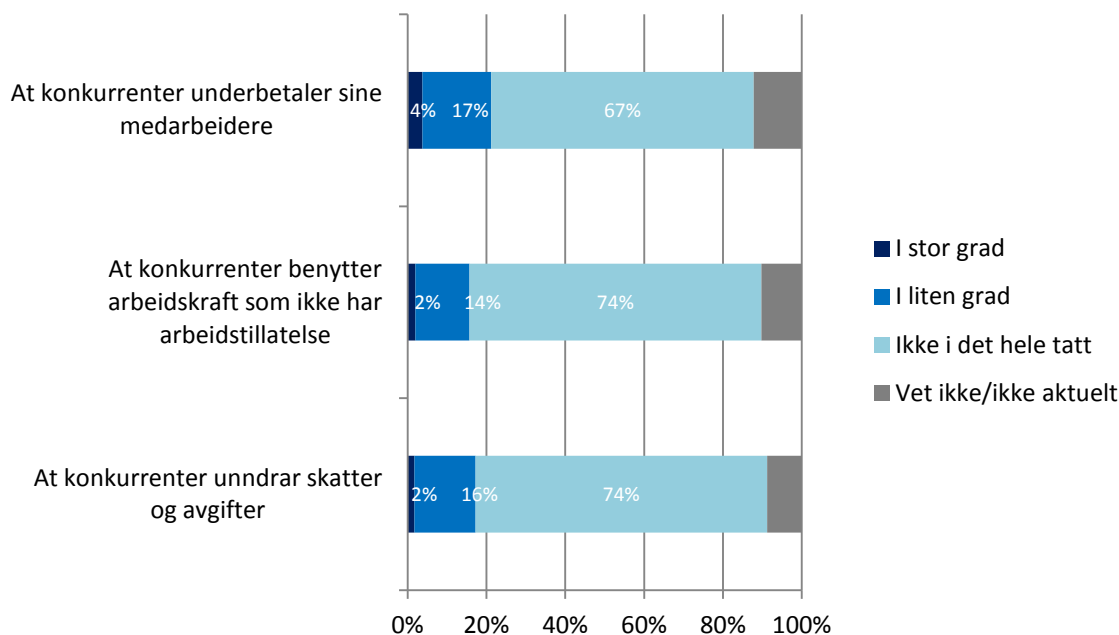
I 2008 og 2009 fant vi at det var de mindre virksomhetene som i størst grad kjente til prissamarbeid. Dataene fra 2011 gir ikke grunnlag for å trekke en lignende konklusjon. Skiller vi private og offentlige virksomheter, for å kontrollere for den mulige effekten det kan ha at det er flere store virksomheter blant de offentlige enn blant de private, finner vi ikke signifikant forskjell mellom store og små virksomheter på dette spørsmålet.

1.4 Konkurransesvridende forhold

De private virksomhetene er spurt i hvilken grad de opplever tre ulike konkurransesvridende forhold.

Spørsmål: Jeg vil nå lese opp mulige konkurransesvridende forhold som din virksomhet kan bli utsatt for, og ber deg svare om din virksomhet har opplevd følgende i stor grad, i liten grad eller ikke i det hele tatt:

Figur 6 Konkurransesvridende forhold (n=1997)

Konkurransesvridning fordi konkurrenter underbetaler sine ansatte oppleves i stor grad av 4 prosent av virksomhetene og i liten grad av 17 prosent. I og med at "ikke i det hele tatt" er et svaralternativ, kan man trekke den slutning av en av fem bedrifter opplever dette i "noe" grad, altså enten i stor eller liten grad. Tilsvarende andeler i 2009 var hhv. 4 og 21 prosent.

I 2009 var det relativt store bransjeforskjeller på dette spørsmålet. I 2011 er det fortsatt enkelte skiller på bransje, men disse forskjellene er mindre tydelige enn ved forrige gjennomføring av KRISINO. Det er imidlertid fortsatt hotell og restaurant som oppgir at de opplever dette i størst grad. 10 prosent av virksomhetene innen denne bransjen oppgir at de opplever dette i stor grad, noe som er signifikant høyere enn varehandel og tjenesteytende næringer. Også bygg og anlegg, der 8 prosent sier de opplever dette i stor grad, skiller seg signifikant fra varehandel og tjenesteytende.

2 prosent opplever konkurransesvridning i stor grad fordi konkurrenter benytter arbeidskraft som ikke har arbeidstillatelse. 14 prosent opplever dette i liten grad og 74 prosent opplever det ikke i det hele tatt. Det er i størst grad virksomheter innen bygg og anlegg og hotell og

restaurant som opplever dette i “noe” grad. Begge disse bransjene svarer “ikke i det hele tatt” i mindre grad enn bransjer som industri, varehandel og tjenesteytende.

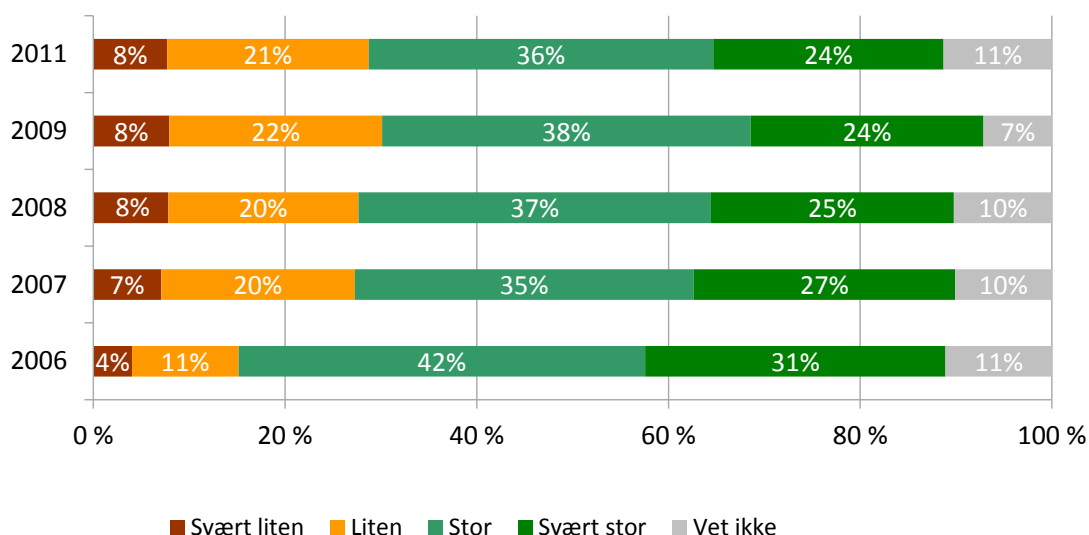
Konkurransesvridning fordi konkurrenter unndrar skatter og avgifter oppleves i stor grad av 2 prosent av bedriftene og i liten grad av 16 prosent. Skillene på ulike bransjer er mindre tydelig når det gjelder dette spørsmålet, men hotell og restaurant skiller seg igjen noe fra andre bransjer. Andelen hotell- og restaurantvirksomheter som opplever dette i stor grad er signifikant høyere enn virksomheter innen varehandel og tjenesteytende.

1.5 Unnlate å rapportere skatter og avgifter

Troen på at virksomheter blir oppdaget hvis de unnlater å rapportere inn alle skatter og avgifter hadde en negativ utvikling fra 2006 til 2007. Fra 2007 til 2011 er imidlertid svarene stabile på dette spørsmålet.

Spørsmål: Dersom en virksomhet i din bransje unnlater å rapportere inn alle skatter og avgifter, hvor stor sjanse tror du det er for at skattemyndighetene vil oppdage dette. Er den svært liten, liten, stor eller svært stor?

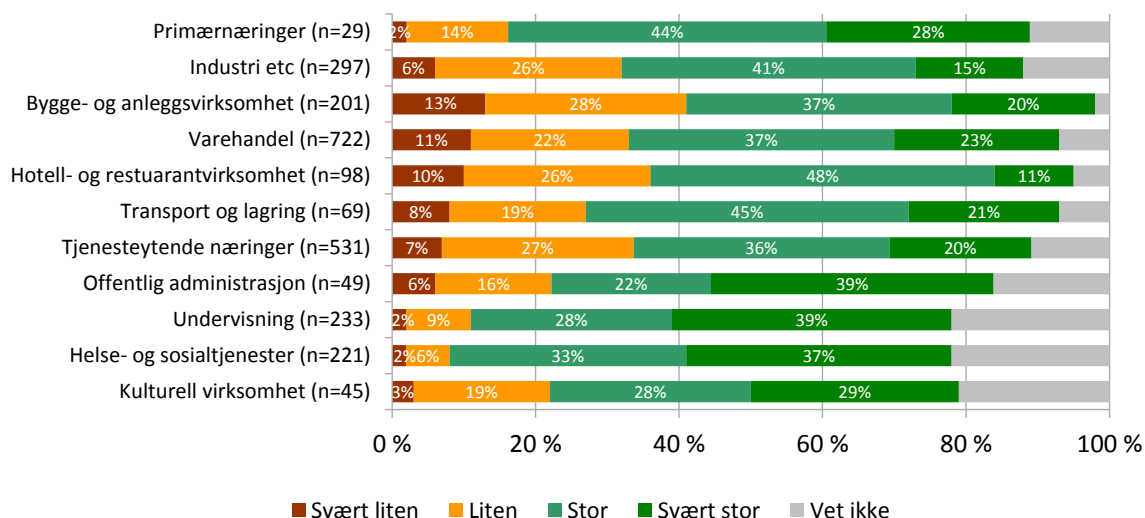
Figur 7 Risiko for å bli oppdaget av skattemyndighetene (n=2500)

I 2006 var det 15 prosent av virksomhetene som mente sjansen for å bli oppdaget var svært liten eller liten. Denne andelen økte til 27 prosent i 2007, og har holdt seg på nivå rundt 30 prosent i påfølgende undersøkelser.

Minst tro på at skattemyndighetene oppdager at noen unnlater å rapportere alle skatter og avgifter er det i bygg og anlegg. Det samme var tilfelle i 2008 og 2009. 41 prosent av bedriftene i denne bransjen mener det er svært liten eller liten sjanse for å bli oppdaget.

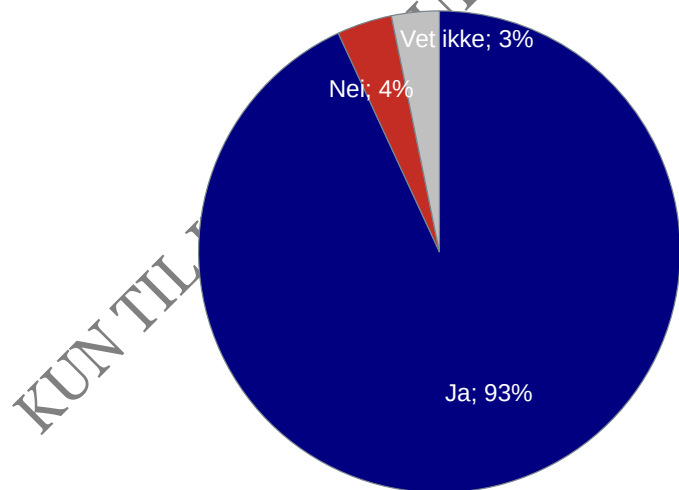
Figur 8 Risiko for å bli oppdaget av skattemyndighetene - fordelt på bransje

På spørsmål om virksomhetene med sikkerhet kan si at de ikke har forsøkt unndra skatter og avgifter, er det 93 prosent som slår fast at det ikke har skjedd.

Spørsmål: Vil du med sikkerhet kunne si at det i den virksomheten du er tilknyttet ikke har vært gjort forsøk på bevisst å unndra skatter eller avgifter i løpet av de siste 3-5 årene?

Figur 9 Forsøk på bevisst å unndra skatter og avgifter (n=2500)

På dette spørsmålet er det små forskjeller uavhengig av sektor, bransje og størrelse. De virksomhetene som ikke kan avvise at det har vært gjort forsøk på bevisst å unndra skatter og avgifter, er spurt om mulige årsaker til slike unndragelser. Antallet virksomheter som får dette oppfølgingsspørsmålet er naturlig nok lavt, så man bør være forsiktig med tolkningen

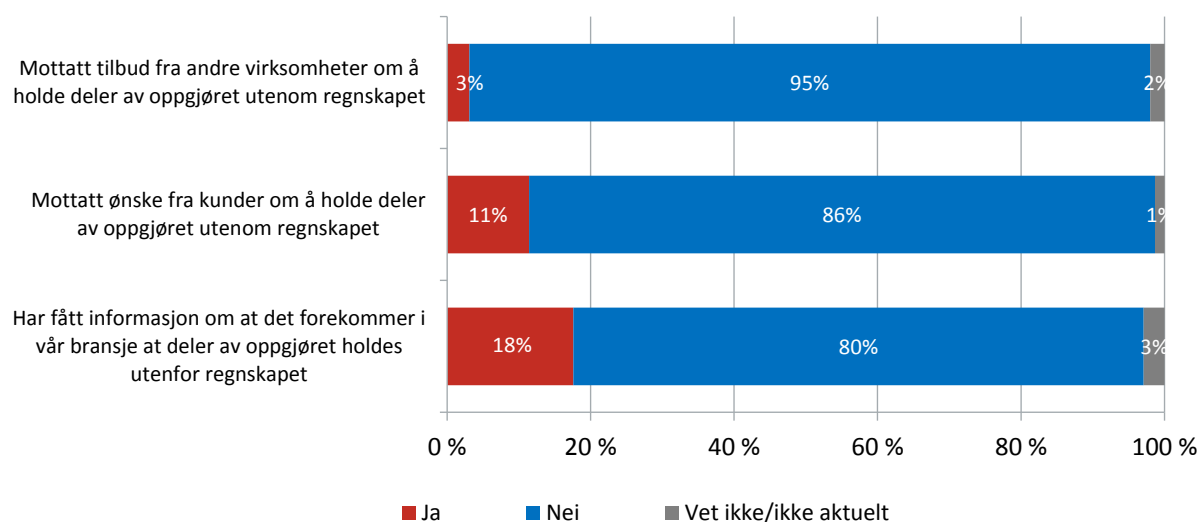
av disse tallene. Av de som har forsøkt å gi en årsak til forsøk på unndragelser, er det i størst grad oppgitt *at det er lønnsomt* (35 prosent oppgir denne årsaken), 14 prosent oppgir *manglende internkontroll* som en årsak, mens *for høyt skatte- og avgiftsnivå* og *at det er liten risiko for å bli tatt oppgis* som årsak av hhv. 10 og 8 prosent.

1.6 Svart betaling

I 2011 er det for første gang tatt med spørsmål om svart betaling.

Spørsmål: For å forsøke å skjule svart betaling, forekommer det at oppgjør blir delt i to, der en del regnskapføres og en del holdes utenfor regnskapet. Vi ber deg svare ja eller nei på om din virksomhet har opplevd følgende:

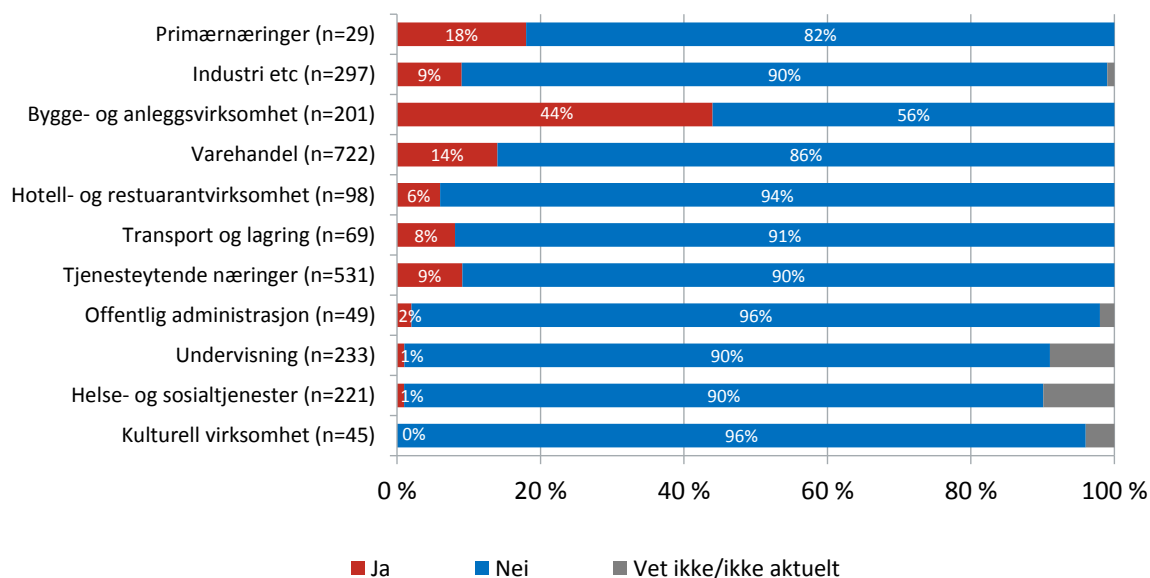
Figur 10 Svart betaling (n=2500)

3 prosent av virksomhetene oppgir at de har fått tilbud fra andre virksomheter om å holde deler av oppgjøret utenom regnskapet. Det er ikke store forskjeller på virksomhetenes bransjetilhørighet, men dette oppgis i noe større grad av virksomheter i bygg og anlegg (signifikant høyere enn industri, varehandel og undervisning).

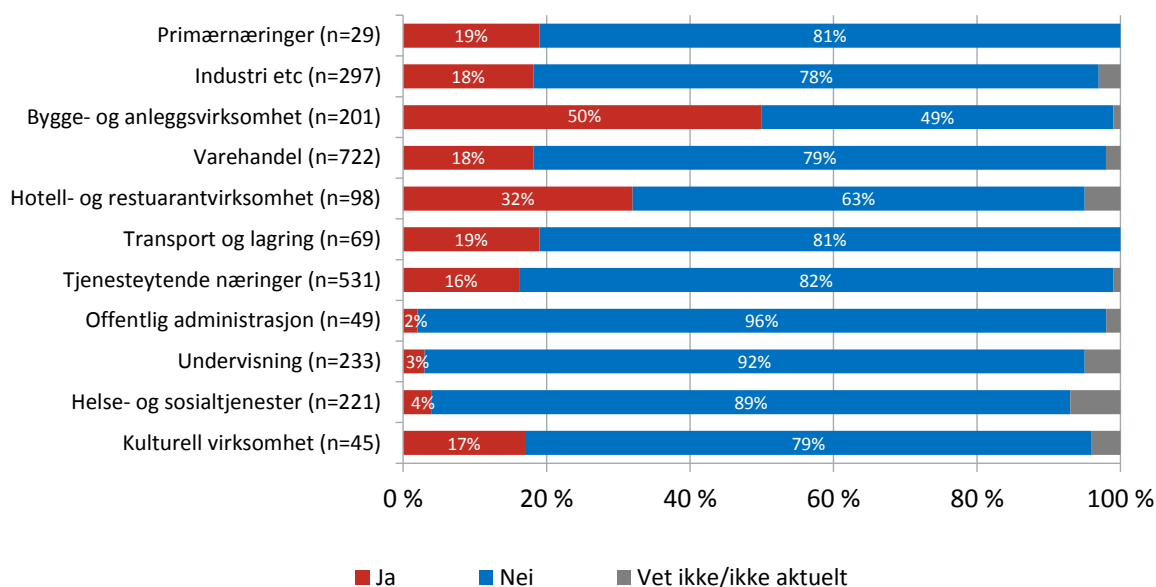
En større andel virksomheter har imidlertid mottatt ønske fra kunder om å holde deler av oppgjøret utenfor regnskapet. 11 prosent sier at de har opplevd dette. På dette spørsmålet er det klare bransjeforskjeller, og hele 44 prosent av virksomhetene i bygg og anlegg har opplevd dette (signifikant høyere enn andre bransjer).

Figur 11 "Mottatt ønske fra kunder om å holde deler av oppgjøret utenom regnskapet" - fordelt på bransje

18 prosent av virksomhetene oppgir at de har fått informasjon om at det forekommer i egen bransje at deler av oppgjøret holdes utenfor regnskapet. På dette spørsmålet svarer halvparten av bygg- og anleggsbedriftene at de kjenner til slik informasjon og 32 prosent av hotell- og restaurantvirksomhetene sier det samme.

Figur 12 "Har fått informasjon om at det forekommer i vår bransje at deler av oppgjør holdes utenfor regnskap" - fordelt på bransje

Både når det gjelder ønsker fra kunder om å holde deler av oppgjøret utenom regnskapet og kjennskap til at dette forekommer i egen bransje, er det virksomheter som ikke er omfattet av tariffavtale som i størst grad opplever dette. Når det gjelder å motta tilbud fra andre virksomheter om å holde deler av oppgjøret utenom regnskapet er det ingen slike skiller.

KUN TIL INTERN BRUK. ANNEN BRUK I SAMRÅD MED NSR.

2. Sikkerhet

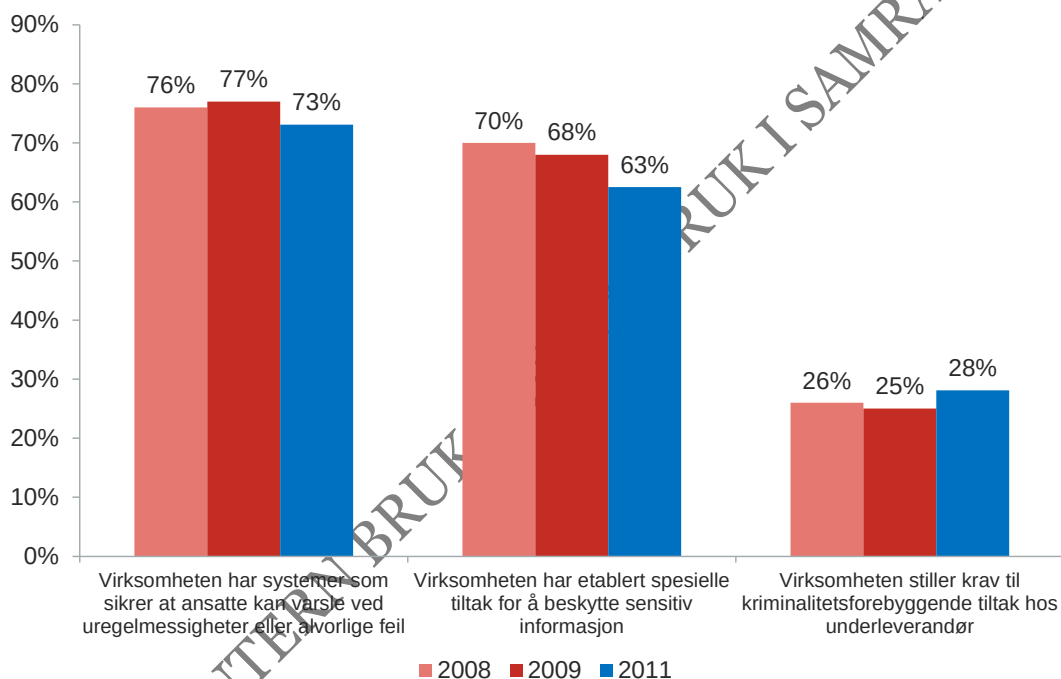
Temaet sikkerhet omhandler blant annet kriminalitetsforebyggende tiltak, behandling av sensitiv informasjon, hvorvidt virksomhetene er utsatt for trusler og aksjoner og kontrollrutiner i forbindelse med ansettelser.

2.1 Forebyggende tiltak

På spørsmål om forebyggende tiltak er bedriftene spurt om hvorvidt tre konkrete tiltak er etablert.

Spørsmål: Jeg vil nå lese opp noen påstander om risiko og forebyggende tiltak mot kriminalitet i/mot virksomheten, og ber deg svare ja eller nei på følgende:

Figur 13 Forebyggende tiltak mot kriminalitet – andel som svarer “ja” (n=2500)

73 prosent av bedriftene har systemer som sikrer at de ansatte kan varsle ved uregelmessigheter eller alvorlige feil. Virksomheter i offentlig sektor har slike systemer i større grad enn private virksomheter (94 vs. 68 prosent). Blant virksomhetene i privat sektor oppgir bygg og anlegg samt hotell og restaurant i større grad enn industri, varehandel og tjenesteytende at de har slike systemer. Store virksomheter har systemer for varsling i større grad enn små bedrifter, et mønster som er gjeldende både blant private og offentlige virksomheter.

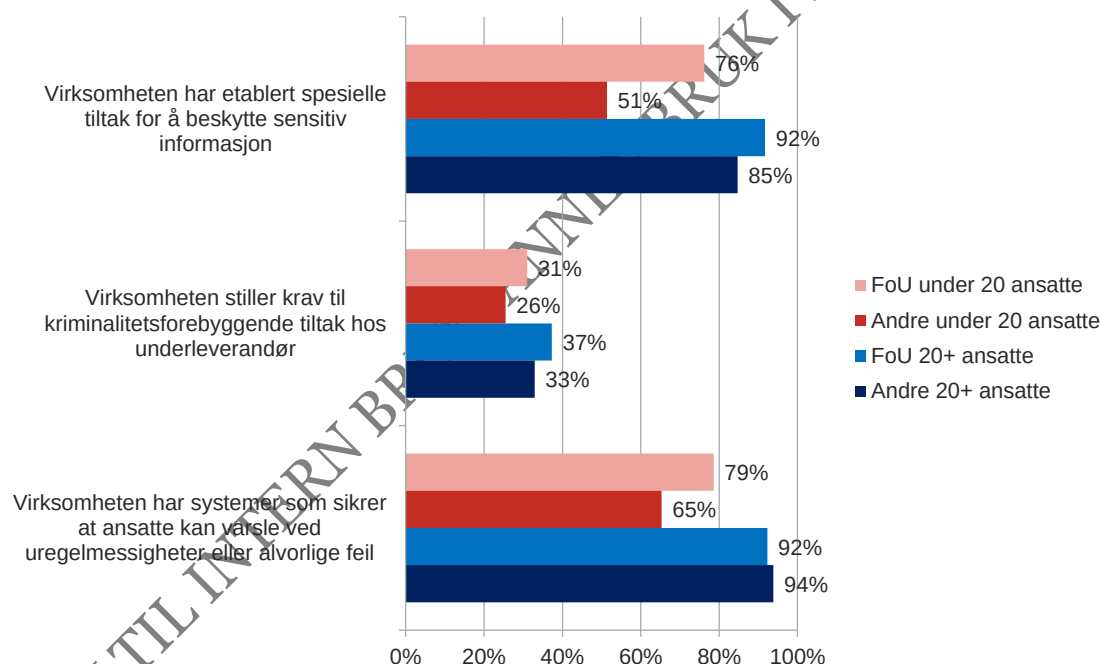
Seks av ti virksomheter har etablert spesielle tiltak for å beskytte sensitiv informasjon. Også her er det offentlige virksomheter som i større grad enn private som har etablert slike tiltak,

samt store virksomheter i større grad enn små virksomheter. Blant de private virksomhetene er det tjenensteytende som har etablert slike tiltak i størst grad.

Når det gjelder å stille krav til kriminalitetsforebyggende tiltak hos underleverandører, oppgir 28 prosent av virksomhetene at de stille slike krav. På dette spørsmålet er det 28 prosent som svarer ja både blant offentlige og private virksomheter. Blant private virksomheter er eneste klare skille at industribedriftene i mindre grad enn andre svarer ja. Selv om det er forskjeller mellom store og små virksomheter, der de store i større grad enn de små stiller slike krav, er mønsteret mindre tydelig enn tilfellet er for de to andre forebyggende tiltak det er spurt om.

Det går også et skille når det gjelder de tre forebyggende tiltakene vi har spurt om mellom virksomheter som enten driver FoU, eller ikke driver FoU. Virksomheter som driver FoU har gjennomgående i større grad enn andre iverksatt de tre tiltakene. Her må vi imidlertid være klar over at store bedrifter driver i større grad FoU enn små bedrifter og store bedrifter har etablert disse tiltakene i større grad enn små bedrifter.

Figur 14 Kriminalitetsforebyggende tiltak - fordelt på FoU og størrelse

Når det gjelder tiltak for å beskytte sensitiv informasjon gjør FoU-virksomhetene det i større grad enn de som ikke driver FoU i begge størrelsesgrupper. Store bedrifter som ikke driver FoU, har imidlertid også i store grad etablert slike tiltak. Tiltakene er derfor vanlig i store bedrifter, uansett om de driver FoU-aktivitet eller ikke, og i mindre bedrifter med FoU-aktivitet.

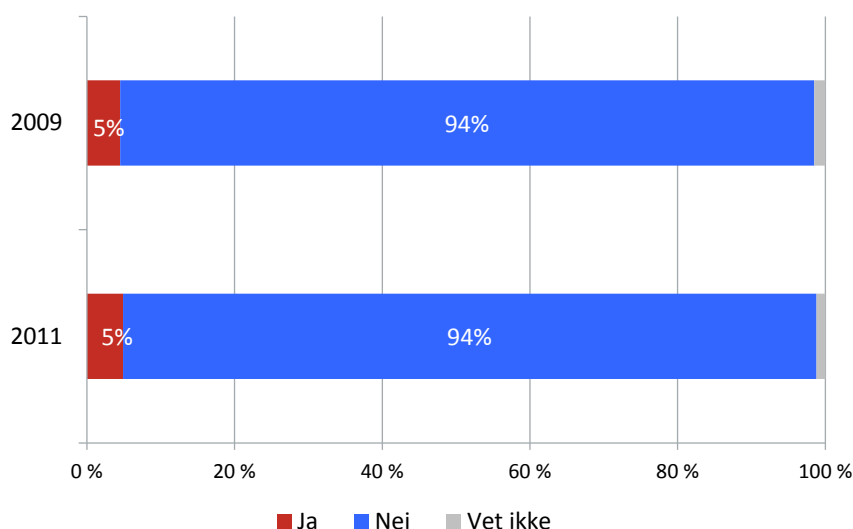
Det er ikke et like klart mønster når det gjelder kriminalitetsforebyggende tiltak, selv om ja-andelen for små virksomheter uten FoU-aktiviteter er signifikant lavere enn andre grupper.

Systemer for varsling ved uregelmessigheter eller alvorlige feil er vanlig i store virksomheter uavhengig av om de driver FoU eller ikke, mens det blant mindre virksomheter i størst grad er på plass i virksomheter som driver FoU.

Virksomhetene er også spurt om de har opplevd å miste sensitiv informasjon. Dette spørsmålet er omformulert siden 2009, så vi skal være forsiktige med å sammenligne de to resultatene.

Spørsmål: Har din virksomhet blitt utsatt for tyveri av sensitiv informasjon? (formulering 2009)/Har din virksomhet mistet sensitiv informasjon, gjennom tyveri eller på andre måter? (formulering 2011)

Figur 15 Mistet sensitiv informasjon (n=2500)

I 2009 var det 5 prosent som hadde opplevd *tyveri* av sensitiv informasjon, og i 2011 er det 5 prosent som har *mistet* sensitiv informasjon. Til tross for at spørsmålet i 2011 omfatter mistet sensitiv informasjon, og ikke bare stjålet, ser vi ingen økning i andelen som har sensitiv informasjon på avveie.

Hvorvidt virksomhetene har mistet sensitiv informasjon fordeler seg jevnt på ulike bransjer og mellom private og offentlige virksomheter. Store virksomheter oppgir i større grad enn små at de har mistet sensitiv informasjon og FoU-virksomheter i større grad enn de som ikke driver FoU. Skiller vi utvalget på små og store bedrifter (med 20 ansatte som kuttpunkt), er det ingen forskjell mellom små FoU-virksomheter og små virksomheter som ikke driver FoU. Det samme er tilfelle for virksomheter med 20 ansatte eller flere.

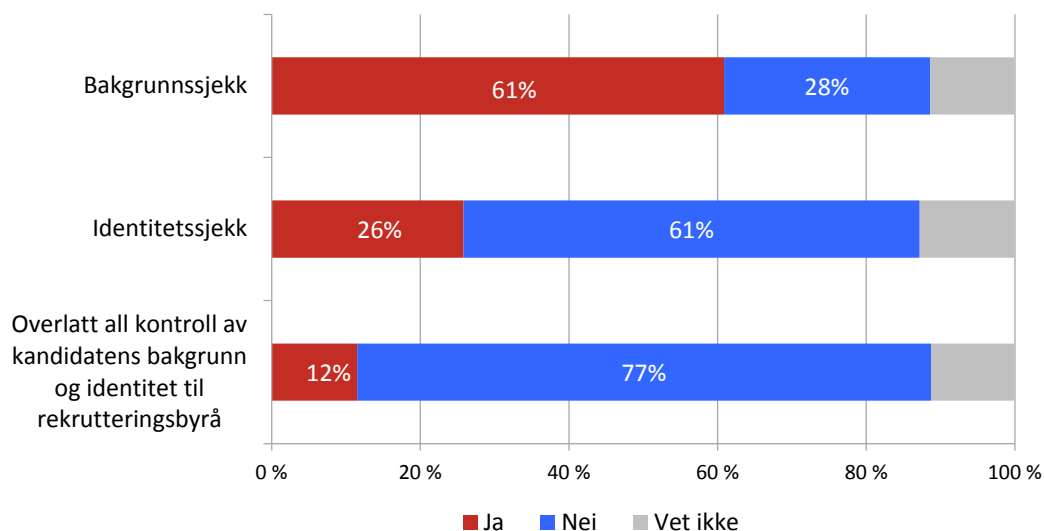
Virksomheter som har mistet sensitiv informasjon har i større grad enn andre etablert tiltak for å beskytte slik informasjon, men det er likevel hele 1 av 4 som har mistet sensitiv informasjon som svarer at de ikke har etablert spesielle tiltak for å beskytte informasjonen.

2.2 Kontrolltiltak ved ansettelser

Relatert til kontroll i rekrutteringsprosessen, oppgir 6 av 10 virksomheter at de har foretatt en bakgrunnssjekk av kandidater, mens 26 prosent har gjennomført identitetssjekk. Det er imidlertid verdt å merke seg at "bakgrunnssjekk" er åpent for ulike tolkninger og at dette begrepet derfor kan omfatte kontroll av meget ulikt omfang.

Spørsmål: Har din virksomhet i en ansettelsesprosess gjennomført følgende?

Figur 16 Kontroll ved ansettelser (n=2500)

Bakgrunnssjekk gjøres i relativt lik grad i ulike bransjer i privat sektor. Det er imidlertid mer vanlig med bakgrunnssjekk i offentlige virksomheter. 77 prosent av de offentlige virksomhetene har gjennomført det, mot 57 prosent av de private. I størst grad er det virksomheter innen undervisning som gjennomfører bakgrunnssjekk (87 prosent).

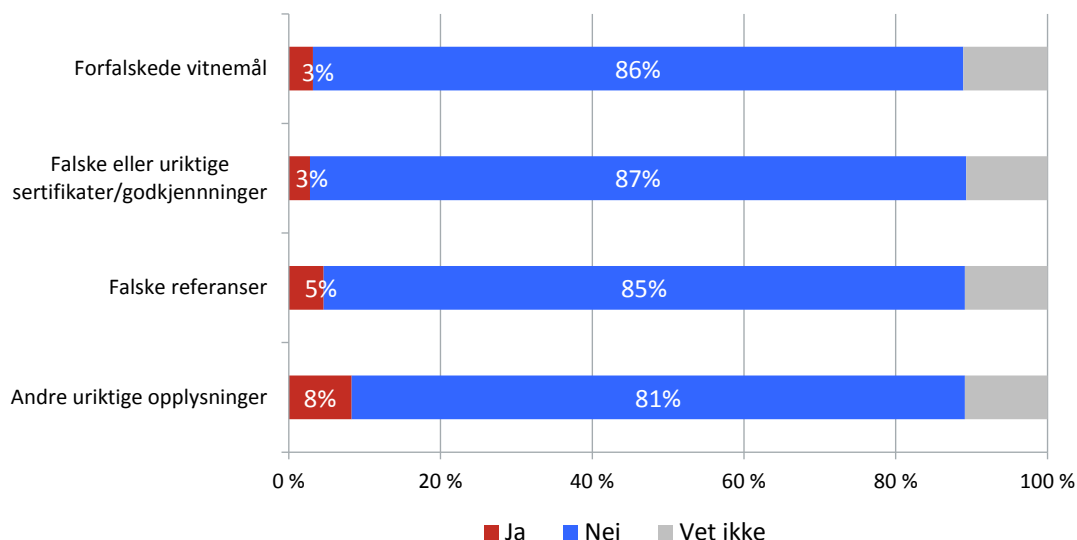
Identitetssjekk blir gjort i like stor grad i privat som i offentlig sektor. Bransjemessig ser vi at industri og varehandel i noe mindre grad enn andre har gjennomført identitetssjekk.

Å overlate all kontroll av kandidaten til et rekrutteringsbyrå er mer vanlig i privat enn i offentlig sektor. 13 prosent av de private virksomhetene oppgir at de har gjort det, mot 6 prosent av de offentlige. Bransjemessig er det ingen store forskjeller annet enn at de typisk "offentlig bransjene", helse/sosial og undervisning, i minst grad har overlatt kontrollen til rekrutteringsbyrå. (Merk at det ikke er spurt om hvorvidt de faktisk har benyttet rekrutteringsbyrå).

Når det gjelder hva virksomhetene har oppdaget av uriktigheter i ansettelsesprosessen, er det falske referanser som forekommer i størst grad av de konkrete forholdene som er spurt om.

Spørsmål: Har din virksomhet i en ansettelsesprosess opplevd følgende?

Figur 17 Opplevd i ansettelsesprosess (n=2500)

5 prosent av virksomhetene har opplevd at kandidater oppgir falske referanser. Det er innen transport og lagring, samt hotell og restaurant at dette i størst grad er opplevd, mens det ikke er noen forskjell mellom private og offentlig virksomheter.

3 prosent av virksomhetene har opplevd at kandidater har forfalsket vitnemål og like stor andel har opplevd at kandidater har hatt falske sertifikater/godkjenninger. Heller ikke her er det forskjell på offentlige og private virksomheter.

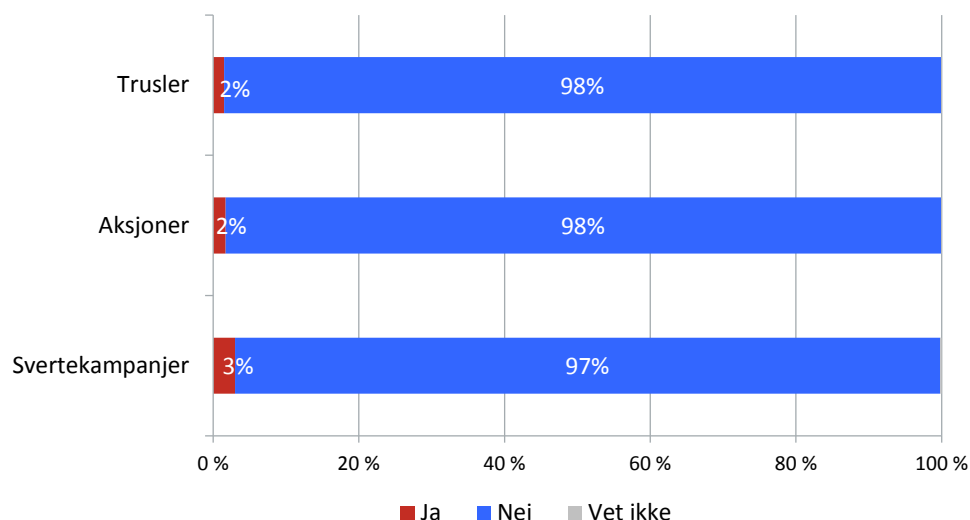
8 prosent svarer at de har opplevd at kandidater oppgir andre uriktige opplysninger. Hva en uriktig opplysning i en ansettelsesprosess faktisk er, kan selvsagt tolkes på ulike måter og kan være mer eller mindre alvorlig.

2.3 Trusler og aksjoner

I 2011 er virksomhetene for første gang spurt om de er utsatt for trusler eller aksjoner fra aktivister eller interesseorganisasjoner.

Spørsmål: Har din virksomhet opplevd følgende fra aktivister eller interesseorganisasjoner?

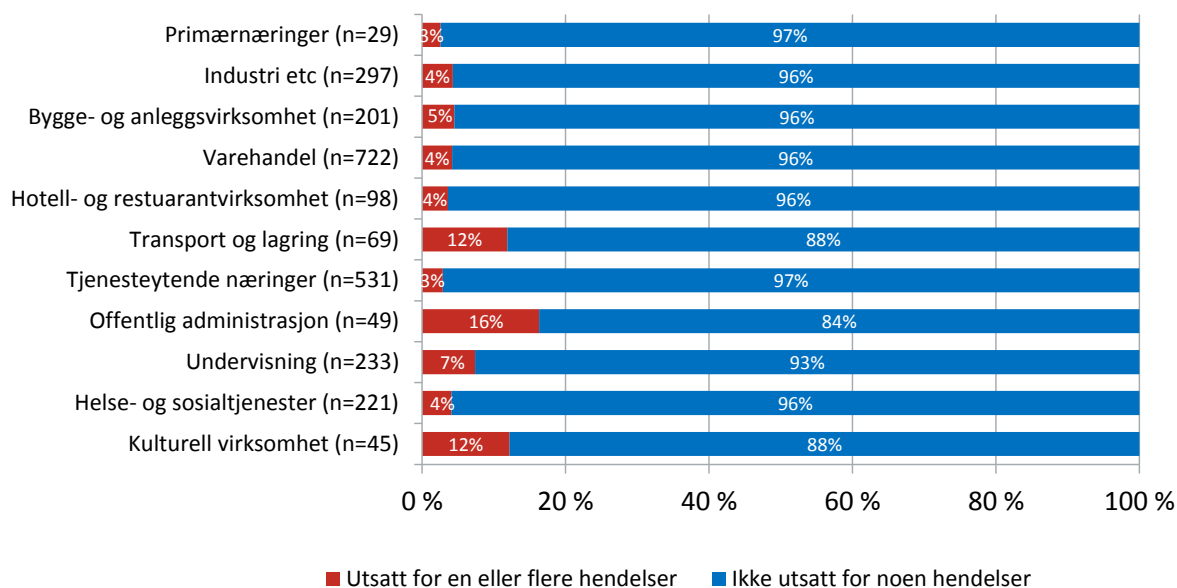
Figur 18 Utsatt for trusler, aksjoner, svertekampanjer (n=2500)

2 til 3 prosent av virksomhetene blir utsatt for de tre hendelsene det er spurt om. Kun 0,3 prosent av virksomhetene er utsatt for alle tre hendelsene, mens 4,8 prosent er utsatt for en eller flere av de tre hendelsene. Selv om den enkelte hendelse virksomhetene er spurt om forekommer i liten grad, er det altså 1 av 20 virksomheter som utsettes for trusler, aksjoner eller svertekampanjer fra aktivister eller interesseorganisasjoner.

Ser vi på virksomhetene som er utsatt for en eller flere av de tre hendelsene, er det til dels store bransjeforskjeller, der offentlig administrasjon er mest utsatt (signifikant høyere enn alle andre bransjer bortsett fra transport/lagring og kulturell virksomhet).

Figur 19 Utsatt for en eller flere hendelser

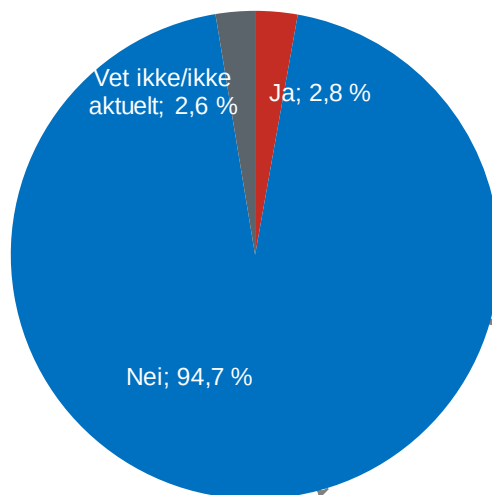

Virksomheter som driver FoU er noe mer utsatt for en eller flere av de tre hendelsene enn virksomheter som ikke driver FoU (hhv. 7 og 4 prosent).

3 prosent av virksomhetene har også opplevd at en ansatt med beslutningsmyndighet eller tilgang til sensitiv informasjon, har opplevd trusler om å utføre uønskede handlinger.

Spørsmål: Har en ansatt i din virksomhet med beslutningsmyndighet eller tilgang til sensitiv informasjon opplevd trusler mot seg selv eller sin familie med krav om å utføre uønskede handlinger i jobbsammenheng?

Figur 20 Trusler mot ansatte (n=2500)

Slike trusler mot ansatte er mer utbredt i offentlige virksomheter enn i private. 6 prosent av offentlige virksomheter har opplevd dette, mot 2 prosent av de private, og i størst grad er det innen helse og sosial at dette forekommer (8 prosent).

3. Vold, rus, kontrolltiltak

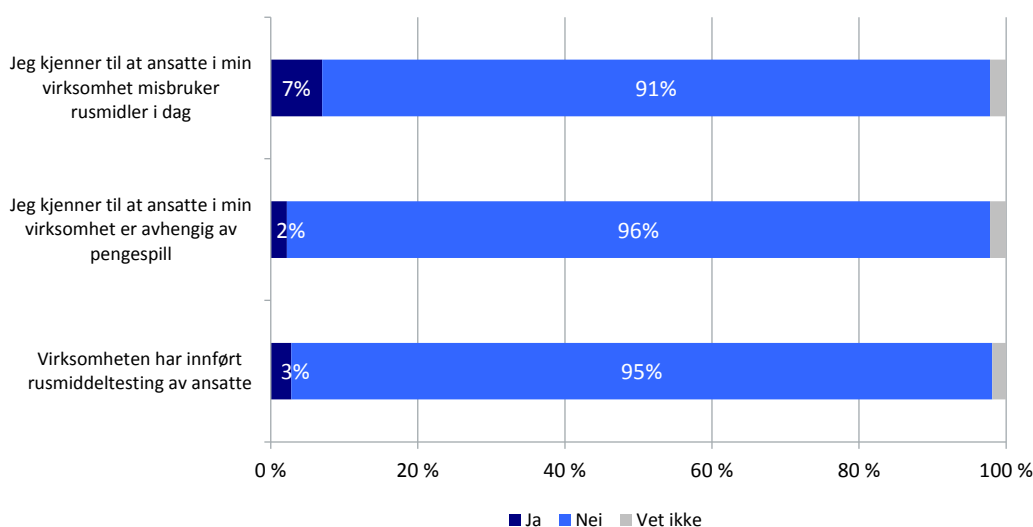
Under dette tema er virksomhetene spurt om kjennskap til ansattes eventuelle misbruk av rusmidler, kontrolltiltak og vold på arbeidsplassen.

3.1 Rusmidler og spilleavhengighet

7 prosent oppgir at de kjenner til at ansatte misbruker rusmidler. Det er en liten nedgang fra 2009, da det var 11 prosent som oppga det samme.

Spørsmål: Jeg vil nå lese opp noen påstander om rusmiddelmisbruk og spilleavhengighet og ber deg svare ja eller nei på følgende:

Figur 21 Rusmidler og spilleavhengighet (n=2500)

Kjennskapen til rusmidler henger sammen med virksomhetens størrelse. Jo flere ansatte en virksomhet har, desto større er sannsynligheten for at en av de ansatte misbruker rusmidler. Blant virksomheter med 100 ansatte eller flere er det hele 45 prosent som oppgir at de kjenner til at ansatte misbruker rusmidler, mens det kun er 1 prosent av virksomhetene med 1 til 4 ansatte som kjenner til dette.

Spørsmålet om avhengighet av pengespill er endret siden 2009-undersøkelsen. I 2009 var det 5 prosent som oppga at de *mistenkte* at ansatte var avhengig av pengespill, mens det i 2011 er 2 prosent som svarer at de *kjenner til* slik avhengighet. Kjennskapen til dette er like stor i private som i offentlige virksomheter.

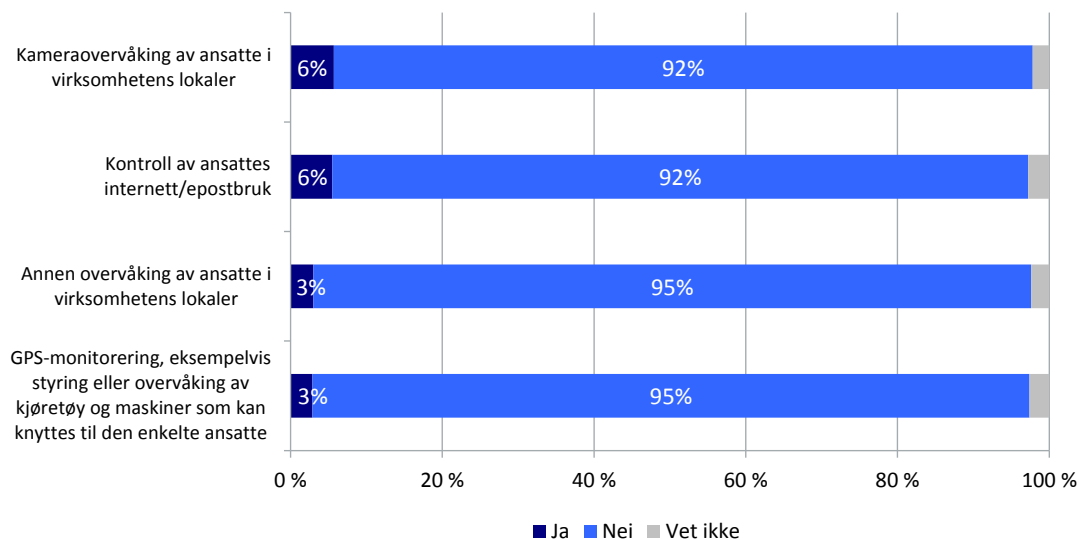
Rusmiddeltesting av ansatte er innført av 3 prosent av virksomhetene. Det er på samme nivå som i 2009. Rusmiddeltesting er innført i like stor grad i private og offentlige virksomheter.

3.2 Kontrolltiltak

6 prosent har kameraovervåking av ansatte og kontroll av ansattes internett/epostbruk. Tilsvarende andel for begge disse tiltakene var 9 prosent i 2009.

Spørsmål: Jeg vil nå lese opp ulike former for kontroll av ansatte, og ber deg svare ja eller nei på om din virksomhet gjennomfører følgende:

Figur 22 Kontrolltiltak (n=2500)

Kameraovervåking av de ansatte i virksomhetens lokaler skjer i størst grad innen varehandel og hotell og restaurant (hhv. 13 og 18 prosent). Kameraovervåking forekommer i all hovedsak i private virksomheter. Mens det er 7 prosent av de private virksomhetene som sier de gjør det, er det 1 prosent av offentlige virksomheter som svarer det samme.

Kontroll av ansattes internett- og e-postbruk går ned fra 2009, og det er spesielt blant de store bedriftene vi finner en nedgang. Mens 17 prosent av virksomhetene med 100 ansatte eller flere i 2009 svarte de hadde slik kontroll, er det 11 prosent av de største virksomhetene som sier det samme i 2011. Virksomheter med 20 til 99 ansatte som driver slik kontroll har gått ned fra 12 til 6 prosent, mens det blant virksomheter med 5 til 19 og 1 til 4 ansatte er stabilt (hhv. 7 og 4 prosent både i 2009 og 2011). Virksomheter i privat og offentlig sektor utfører slik kontroll i like stor grad (hhv. 5 og 7 prosent).

3 prosent av virksomhetene sier de har annen overvåking av ansatte i virksomhetens lokaler. I 2009 var det 5 prosent som oppga det samme. Store virksomheter med 100 ansatte eller flere gjør dette i større grad enn de små. 9 prosent av de store virksomhetene har annen overvåking av ansatte, mens 2 prosent av virksomhetene med 1 til 4 ansatte gjør det. For virksomheter med 5 til 19 ansatte og 20 til 99 ansatte er det hhv. 3 og 5 prosent som utfører annen overvåking av de ansatte.

I 2011 har vi tatt med et fjerde forhold når det gjelder kontroll og overvåking av ansatte. 3 prosent sier de har GPS-monitorering av for eksempel kjøretøy og maskiner som kan knyttes til den enkelte ansatte. På dette spørsmålet er det naturlig nok store bransjeforskjeller. Mens det er et forhold som ikke forekommer i undervisning, er det 18 prosent av virksomhetene i bygg og anlegg og 7 prosent innen transport og lagring som har GPS-monitorering.

KUN TIL INTERN BRUK. ANNEN BRUK I SAMRÅD MED NSR.

4. Anmeldelser

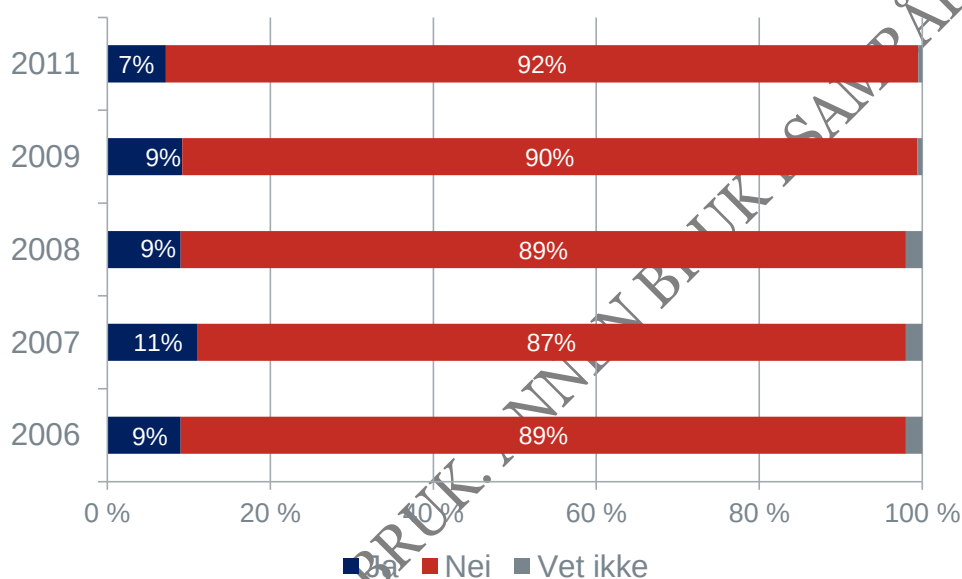
Spørsmål om virksomheten har blitt utsatt for lovbrudd som man ikke anmelder er blitt stilt i hver av de fem KRISINO-undersøkelsene.

4.1 Lovbrudd som ikke anmeldes

Andelen virksomheter som utsettes for lovbrudd som ikke anmeldes har holdt seg stabil i alle undersøkelser.

Spørsmål: Har din virksomhet de siste 12 månedene vært utsatt for lovbrudd som dere ikke anmeldte?

Figur 23 Lovbrudd som ikke anmeldes (n=2500)

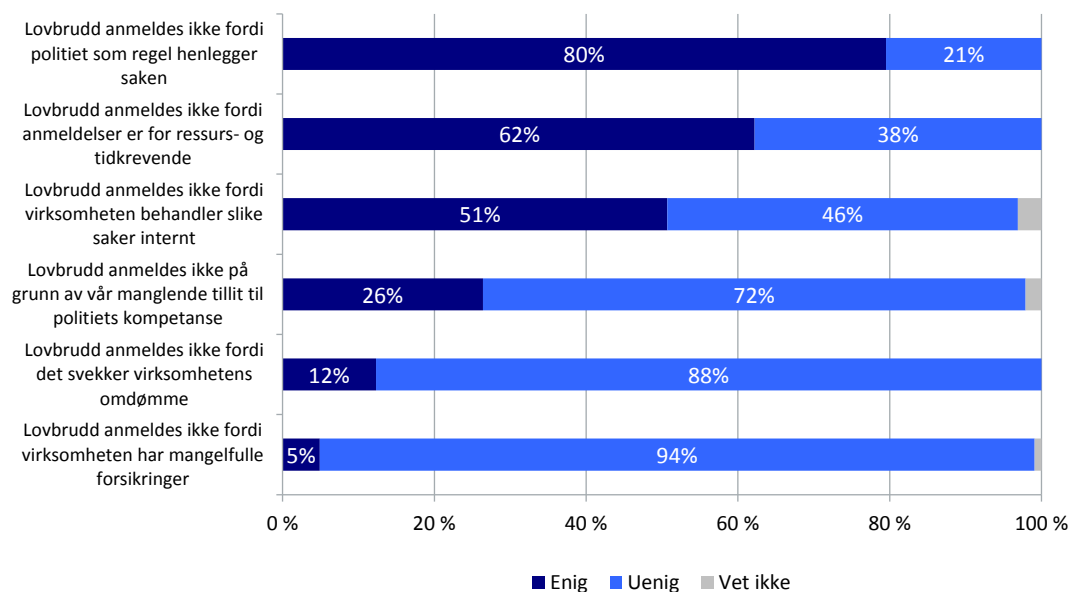

Som i 2009, er det virksomheter innen varehandel og hotell og restaurant som i størst grad sier de har vært utsatt for lovbrudd de ikke anmeldte (hhv. 12 og 11 prosent). Det har tidligere vært et relativt klart skille mellom offentlige og private virksomheter på dette spørsmålet, men det skillet er mindre tydelig i 2011 (hhv. 5 og 8 prosent).

På spørsmål om hvorfor lovbrudd ikke anmeldes får vi et klart bilde av hva som er viktige og mindre viktige årsaker.

Spørsmål: Jeg vil nå lese opp ulike påstander om hvorfor virksomheter ikke nødvendigvis anmelder lovbrudd begått mot seg. Sett i forhold til din egen virksomhet, er du helt uenig, noe uenig eller helt enig i følgende påstander?

Figur 24 Årsaker til at lovbrudd ikke anmeldes (n=180)

Blant de som har opplevd lovbrudd de ikke har anmeldt, er det hele 80 prosent som sier seg enig i at lovbrudd ikke anmeldes fordi politiet som regel henlegger saken. Videre sier 62 prosent at anmeldelser er for ressurs- og tidkrevende. Begge disse årsakene til ikke å anmelde ligger på samme nivå som i 2009 (hhv. 75 og 65 prosent var enig).

Halvparten av virksomhetene sier seg enig i at lovbrudd ikke anmeldes fordi slike forhold behandles internt. Det er en økning fra 2009, da det var 40 prosent som oppga det samme. En av fire virksomheter som er utsatt for lovbrudd de ikke anmelder, sier seg enig i at lovbrudd ikke anmeldes på grunn av manglende tillit til politiets kompetanse. Det er på nivå med 2009, da det var 32 prosent som var enig i påstanden (ikke signifikant forskjell).

At lovbrudd ikke anmeldes fordi det vil svekke en virksomhets omdømme er det 12 prosent som er enig i, mens mangelfulle forsikringer i liten grad sees som en årsak til å ikke anmelde lovbrudd.